

Eesti Vähiliidu Sügiskonverents

21.nov. 2014

Rinnavähi mammograafilise skriiningu kogemus Eestis

Sulev Ulp
Tartu Ülikooli Kliinikum

Rinnavähi skriining Eestis

- **Üle-Eestiline** skriining alates **2002 a.**
- Uuringugrupp: (45)**50 – 62**(65) **a.** naised
- Rahastab **Eesti haigekassa**
- **Statsionaarsed** kabinetid Tallinnas (3), Tartus, Pärnus, Jõhvis ja Narvas
- **2 mobiilset üksust** (mammobuss ja treiler)
- **Digitaalne skriining** alates 2006 a.
- Personaalsed kutsed saadetakse **ravikindlustusega** naistele **2 aastase** intervalliga
- Naised saavad ise **valida** uuringukohta

Rinnavähi skriining Eestis (II)

- Uuringul käinud : **311 728** naist (1 – 5 korda)
- Tagasikutsutud naise : **3,1%**
- Rinnavähk avastatud **1376 naisel (4,4/1000)**
- **76 %** varases staadiumis
- **EÜ komisjoni** raport (22.12.2008) : Eesti on täitnud **EÜ nõuded** rinnavähi skriiningu osas
- 2000 – 2010 a. statistiliselt oluline **hiliste rinnvähi juhtude vähenemine** ainult **50 – 65 a.** naistel (Tervise Arengu Instituut)
- **5 aasta elunevus**: Eesti Arst nr. 11 (dets. 2012)
  - 1990 – 1994 - 58,0%
  - 2000 – 2004 - 66,2% (EÜ mediaan 82,9%)
  - 2005 – 2009 - **69,6%** (prognoos)

Peamised probleemid

- **Skriiningu keskregistri** puudumine (jaan. 2015!)
- Ebatäpne **populatsiooniregister** (kutsed!!!)
- Liiga **kitsas uuringugrupp** (50-62 a.)
Rahvusv. **40 – 75 a.** Eesmärk -> **45 – 69 a.**
- **Kindlustuseta** naised ei kutsuta! (8-12%!)
- **Rahastamine** lepingu alusel
- **Madal osalusaktiivsus** (eesmärk > **75%**)
  - 2003 a. - 37%
  - 2006 a. - 47%
  - 2009 a. - 52%
  - 2012 a. - 55%
  - 2013 a. - 53%

Võimalikud lahendused

- Andmebaaside **korrigeerimine** (kutsed!)
- Uus **finantseerimismudel** (riigieelarvest!)
- Naiste **teadlikkuse** tõstmine
  - Iga-aastased meediakampaaniad
  - Perearstide nõuandev/toetav roll
  - Mittekindlustatute kaasamine
  - Osalenud naiste positiivne kogemus
- Skriiningu **kättesaadavuse** parandamine
  - **MOBIILSED ÜKSUSED!!!**

Mammobuss 2002 a.

Mammobuss 2002 a.

Mammobuss 2006 a.

Mammobuss 2009 a.

Lorad Selenia (Hologic) 2012

Eduka tegevuse eeldused

- Hea **asukoht** (keskuses)
- Kiire **internetiühendus**
- Stabiilne **elektrivarustus**
- Tõhus **reklaam**
- **Turvalisus**

Mobiilse üksuse eelised

- Skriiningu kättesaadavus **kohapeal**
  - Mammobussi saabumine on **sündmus!**
  - **Paremini suunatud** reklaamikampaania
  - Informatsioon liigub "**suust-suhu**"
  - Soovitatav külastus **2 korda aastas**
  - Naised teavad, et **mammobuss tuleb ikka ja jälle - ja nii igal aastal!**
- >
- Oluliselt tõusnud **osalusaktiivsus!**

Osalusaktiivsus 2013 a.

■ Tartumaa	- 57,6%	STATS.
■ Valgamaa	- 61,7%	M O B I I L N E
■ Põlvamaa	- 62,2%	
■ Viljandimaa	- 62,6%	
■ Järvamaa	- 63,1%	
■ Võrumaa	- 65,4%	
■ Jõgevamaa	- 68,1%	

Üle Eesti - 53%

Skriinida või mitte skriinida?

Skriiningu kriitikud

- Welch HG. „**Cancer survivor or victim of overdiagnosis?**“ *New York Times*. November 21, 2012
<http://www.nytimes.com/2012/11/22/opinio/cancer-survivor-or-victim-of-overdiagnosis.html>
- Bleyer A, Welch HG. „**Effect of three decades of screening mammography on breast-cancer incidence.**“ *N Engl J Med*. November 22, 2012;367(21):1998-2005
<http://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMoa1206809>

Süüdistused

- **Ülediagnoosimine** – paljud skriiningul avastatud vähid ei avalda mõju naiste elunevusele -> **üleravimine!**
- Skriining **ei paranda** elunevust!
- Rinnavähiga naiste parem elunevus ei ole mitte tänu skriiningule vaid **tänu paremale ravile!**

Rinnavähi skriiningu korüfeed

Laszlo Tabar

Peter B. Dean

Vastulause

- Peter B. Dean; Laszlo Tabar

**„Mammography's alleged harms:
Separating fact from fiction“**

<http://www.auntminnie.com/index.aspx?sec=sup&sub=wom&pag=dis&ItemID=101925&wf=5227>

Vastuväited

- Mammograafia skriiningu efektiivsuse kohta tehtud **eksitavad järeldused** tehti teadmata, millised naised **osalesid** skriiningul ja **millised mitte** ning sageli isegi teadmata, kas naisel, kellel **rinnavähk diagnoositi** oli üldse kunagi **mammograafia** tehtud!

Vastuväited (2)

- **Ebamäärasusi** nagu „me eeldame“; „meie parema äranägemise järgi“; „meie analüüs näitas“ jne. kasutati selles NEJM artiklis **rohkem kui 70! korral**

Vastuväited (3)

- Teadlased, kellel on ligipääs **isikustatud** informatsioonile iga naise kohta paljudes randomiseeritud uuringutes on tõestanud, et naistel, kes **kutsutakse** skriiningule väheneb rinnavähki suremus **25% - 30%!**
- Veelgi enam - **43% - 49%** vähem naisi **sureb** rinnavähki kui nad käivad **regulaarselt** mammograafilisel uuringul!

Vastuväited (4)

- **Ravi** efektiivsus :
  - Jätkuvad **edusammud vähiravis** on oluline faktor võitluses rinnavähiga, kuid, nagu selgelt näitavad andmed kõigist allikatest, s.h. Rahvuslikust Vähi Instituudist, on ravi **kõige efektiivsem** kui rinnavähki saab hakata **ravima võimalikult varases staadiumis!**

Vastuväited (5)

■ **Ravi** efektiivsus :

- Tänu skriiningule **varem** alustatud vähiravi suurem efektiivsus leidis hiljuti kinnitust **Roostis**
- Umbes **pooltes maakondades** otsustasid kohalikud poliitikud kutsuda naisi skriiningule alates **40. eluaastast**, samas kui mujal oli naiste skriiningule kutsumise vanuse alampiir **50 eluaastat**
- Selline olukord kestis **16 aastat**
- Iga 40-49 a. naistel diagnoositud vähijahu detailne analüüs näitas, et neil, kes **osalesid skriiningul** oli rinnavähki suremus **29% madalam**, vaatamata **ühetaoliste ravijuhiste**le kogu maal!

Hellquist BN, Duffy SW, Abdsaleh S, et al. **Effectiveness of population-based service screening with mammography for women ages 40 to 49 years.** *Cancer*. February 15, 2011;117(4):714-22.

Skriiningu ohud ja riskid

- Rinnavähi skriining ei hoia ära **rinnavähi teket**
- Mammograafia tegemine võib olla **ebamugav**
- Mammograafial kasutatakse **ioniseerivat kiirgust**
- Vale-positiivsed leiud tekitavad **ärevust**
- Vahel harva tuleb mammograafiat **korrata**
- Rinnavähi skriining ei avasta mitte **kõiki vähke**
- Rinnavähk võib tekkida ka naistel, kes **osalevad** skriiningul
- Skriining võib leida rinnavähi, **mis ei vaja ravi** – **täna ei ole võimalik neid teistest eristada!**

Tulevikuperspektiiv Eestis

- Skriiningu rahastamine **riigieelarvest** (populatsioonipõhine!)
- Toimiv **skriiningu register** (jaan. 2015)
- **Parandatud** populatsiooniregister
- **Laiem uuringugrupp** (45 – 69 a. naised)
- Rohkem **skriiningu meeskondi**
- Rohkem (**enamus?**) skriiningust tehakse **mobiilsetes** üksustes

Skriiningumeeskondade juhid

- **Maret Talk** - Põhja-Eesti Regionaalhaigla
- **Theo Raudsepp** - OY Mammograaf Rinnakliinik
- **Ele Virolainen/Sulev Ulp** - Tartu Ülikooli Kliinikum
- **Mariliis Soonsein** - Ida-Tallinna Keskhaigla
- **Piret Vahtramäe** - Pärnu haigla
- **Igor Muhhin** - Ida-Viru Keskhaigla (Puru haigla)
- **Katrin Kruusemäe** - SA Vähi Sõeluuringud

Suvi 2014

